

Kozłowski, Aleksander

"Z dziejów germanistyki historycznoliterackiej w Polsce", pod red. Krzysztofa A. Kuczyńskiego, Łódź 1991 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 37/1, 182-187

1992

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Profesor Jahn obrazuje również życie uniwersyteckie Lwowa, Lublina i Wrocławia. Przed naszymi oczami przewija się cała plejada najznamienitszych uczonych, niejednokrotnie o sławie światowej. Dowiadujemy się o ich osiągnięciach naukowych i o udziale we wzbogacaniu światowej skarbnicy wiedzy. Możemy też poznać cechy, przyzwyczajenia i wady poszczególnych luminarzy oraz amoralność niektórych miernot zmieniających swe poglądy dla kariery. Jako człowiek prawy i prostolinijny autor zdecydowanie potępia ludzi nieuczciwych i oportunistów, a ma pełne prawo do tego, ponieważ ze względu na swe pochodzenie mógł z łatwością zostać członkiem „rasy panów”. Prześiknięty głęboko ideałami humanistycznymi przeżywał szczególnie boleśnie tragedię umęczonego Narodu, niszczenie polskości oraz straszliwe mordy i gwałty dokonywane na milionach bezbronnych ludzi i wreszcie wygnanie z ukochanego miasta, które odegrało tak znaczącą rolę w naszej kulturze i nauce.

Mimo tych dziejowych kataklizmów pozostał nieugięty, i wytrwał w swych przekonaniach, a pracowitością i rzetelnością wskazał młodemu pokoleniu drogę do należytego wykorzystania życia w służbie dla kraju.

Roman Karczmarczyk
(Wrocław)

Z dziejów germanistyki historycznoliterackiej w Polsce. Studia i materiały, pod red. Krzysztofa A. Kuczyńskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1991, ss. 161

Badania nad historią neofilologii w Polsce nie są niestety zbyt zaawansowane, mimo iż dzieje tej dziedziny nauki mogą w naszym kraju poszczycić się bogatą przeszłością i dużym dorobkiem, cenionym i znanym także poza granicami.

Z pozycji ujmujących całokształt zagadnienia w nieco obszerniejszy sposób, można wymienić było do niedawna jedynie pracę Adama Kleczkowskiego z 1948 roku, zajmującą się zresztą nie tylko filologią germańską, ale także angielską i skandynawską³⁰. Oczywiście prac pomniejszych

³⁰ A. Kleczkowski: *Germanistyka, anglistyka i skandynawistyka w Polsce*, Kraków 1948.

– w odniesieniu już tylko do dziejów germanistyki w Polsce – nierzadko cennych, można by tutaj wymienić więcej, by tytułem przykładu wspomnieć artykuły i przyczynki pióra m. in. Michała Cieśli, Olgi Dobijanki-Witczakowej, Zofii Ciechanowskiej, Huberta Orłowskiego, Jana Papióra, Mariana Szyrockiego czy Zdzisława Żygulskiego³¹.

Na czoło uczonych polskich zajmujących się dziejami filologii germańskiej w naszym kraju wybił się od kilku laty profesor Krzysztof A. Kuczyński, kierownik Katedry Literatury Niemieckiej Uniwersytetu Łódzkiego, autor wielu pozycji z tego zakresu, ostatnio redaktor fundamentalnego tomu zbiorowego, przynoszącego studia i materiały z historii germanistyki w Polsce.

Krzysztof A. Kuczyński trafnie pisze we wstępie, iż „filologia germańska jest dzisiaj jedną z najsilniejszych gałęzi polskiej humanistyki. Na pozycję tę składa się wysiłek badawczy wielu generacji uczonych, zarówno obcych, wykładających w przeszłości m. in. na uniwersytetach galicyjskich, jak F.Th.Bratranek, W.Creizenach, S.Wukadinović czy R.M.Werner, jak i rodzimych, mających po odzyskaniu niepodległości kraju w roku 1918 możliwości uzyskania katedr uniwersyteckich, jak np. Z. Łempicki, A. Kleczkowski, J. Berger, L. Zabrocki czy Z. Żygulski. Tych kilka nazwisk w odniesieniu zarówno do okresu przedwojennego, jak i po roku 1945, jedynie symbolizuje coraz większy rozkwit tej dziedziny wiedzy. Zasłużonych badaczy, tych którzy odeszli, i tych którzy dalej pracują w swych pracowniach, można dzisiaj wymienić wielu”³².

Tom pod redakcją Krzysztofa A. Kuczyńskiego przynosi artykuły zajmujące się wybranymi aspektami dziejów germanistyki polskiej, jak również prace syntetyczne.

Do zespołu prac syntetycznych należy w pierwszej kolejności artykuł Zdzisława Żygulskiego, odnaleziony w papierach pośmiertnych wrocławskiego uczonego, napisany na przełomie 1974/75 roku pt. *Sto lat filologii germańskiej w Polsce (1870-1970)*, opracowany i zaopatrzony w przypisy przez K. A. Kuczyńskiego. Jak zaznacza edytor, był to początkowo referat wygłoszony przed studentami i pracownikami filologii germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego na krótko przed śmiercią Z. Żygulskiego w 1975 roku. Jak trafnie mówi edytor, „jest to tekst dokumentujący 100 lat osiągnięć filologii germańskiej w Polsce tym cenniejszy, iż napisany przez

31 por.: K.A.Kuczyński: *Bibliografia prac z dziejów germanistyki historycznoliterackiej w Polsce* (w:) *Z dziejów germanistyki ...*, red. K.A.Kuczyński, s. 144-161.

32 Wstęp (w:) *iw.*, s. 5.

uczonego, który przez ponad pół wieku współtworzył historię tej właśnie dziedziny wiedzy”³³.

Zdzisław Żygulski omówił poszczególne centra germanistyki polskiej, rozpoczynając swój przegląd od zarania dziejów tej gałęzi nauki, tj. od połowy XIX stulecia po czasy najnowsze. Objął on – co było konieczne – nie tylko badania nad literaturą niemiecką, ale także badania językoznawcze. Gros swej uwagi poświęcił Zdzisław Żygulski germanistyce okresu sprzed roku 1939, ciekawie kreśląc poszczególne tendencje w rozwoju poszczególnych placówek naukowych oraz charakteryzując dorobek i zainteresowania twórcze wybitnych uczonych.

Niestety artykuł tylko pokrótce zajmuje się latami po 1945 roku, choć z perspektywy 30 lat od ukończenia II wojny można było pokusić się o nieco obszerniejszy opis okresu tak obfitego w cenne publikacje krajowej germanistyki.

Także nieco zastrzeżeń może nastreczyć nadmierna uwaga poświęcona ośrodkowi wrocławskiemu, wprawdzie mającemu wybitne osiągnięcia naukowe³⁴, ale przecież także i inne, jak choćby Poznań czy Kraków, osiągnęły po wojnie doniosłe wyniki³⁵.

Artykuł Krzysztofa A. Kuczyńskiego *Zygmunt Łempicki i polska germanistyka okresu międzywojennego* przynosi obfitą dokumentację i omówienie dorobku germanistyki lat 1919-1939, przy czym najwięcej uwagi poświęcono najwybitniejszemu germaniście doby międzywojennej – Zygmuntovi Łempickiemu, germaniście Uniwersytetu Warszawskiego, który „został zamordowany w Oświęcimiu i był to tragiczny paradoks, że on, tak wnikliwy i zamiłowany badacz kultury i literatury niemieckiej, zginął z rąk Niemców”³⁶. Artykuł ten jest dobrym uzupełnieniem tekstu Zdzisława Żygulskiego – lektura obu tych rozdziałów daje gruntowną wiedzę o losach germanistyki polskiej w latach międzywojennych.

Trzon publikacji stanowią rozdziały zajmujące się dorobkiem naukowym Zdzisława Żygulskiego. Są to materiały sesji, zorganizowanej 12

33 jw., s. 6.

34 por. I. Świątłowska: *Publikacje pracowników Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945-1981*, Wrocław 1983.

35 por. m.in. tom: „*Studia Germanica Posnaniensia*”, t. XVII-XVIII, Poznań 1991, przynoszący oprócz kilku tekstów omawiających dorobek filologii germańskiej w Poznaniu, także bibliografię prac za lata 1919-1989.

36 K.A. Kuczyński: *Zygmunt Łempicki i polska germanistyka okresu międzywojennego* (w:) *Z dziejów germanistyki ...*, s. 49.

kwietnia 1988 roku z okazji 100-lecia urodzin Uczonego³⁷. Warto tutaj przypomnieć, że Zdzisław Żygulski kierował Łódzką germanistyką w latach 1945-1952. Sesja, zorganizowana staraniem prof. Krzysztofa A. Kuczyńskiego była więc hołdem wobec wybitnego polskiego humanisty, profesora Uniwersytetu Łódzkiego.

Jan Papiór zaprezentował artykuł *Dzieje germanistyki polskiej a naukowe zasługi prof. Zdzisława Żygulskiego*, koncentrując się nie tylko na badaniach naukowych, ale także programach dydaktycznych z zakresu filologii germańskiej. Podniósł tutaj zasługi dydaktyczne Zdzisława Żygulskiego, autora kilku podręczników dla studentów, inicjatora licznych prac badawczych.

Grażyna Szewczyk, znana badaczka literatury śląskiej, zajęła się „śląskim trendem” w bogatym dorobku uczonego, analizując jego zainteresowania poczynając od baroku, a na twórczości Gerharda Hauptmanna kończąc. Jest to interesujące spojrzenie na sylwetkę badawczą Zdzisława Żygulskiego.

Kilka artykułów przynosi omówienie nie tylko dorobku, ale także drogi życia Zdzisława Żygulskiego. Najważniejszy z nich to tekst Anny Stroki, dawniej asystentki Profesora, która w obszernym, bogato udokumentowanym artykule *Życie i działalność naukowa Zdzisława Żygulskiego* ukazała sylwetkę wybitnego germanisty.

Inny artykuł, to krótki tekst Mariana Holony, także ucznia Profesora, kreślący w interesującym stylu osobowość Zdzisława Żygulskiego jako Nauczyciela, przepojonego ideałami humanizmu.

Do najważniejszych artykułów publikacji należy obszerny artykuł pióra Michała Cieśli pt. *Spiridion Wukadinović profesor germanistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim (1870-1938). Wspomnienie o nim*. Jak wiadomo, wybitny germanista austriacki, Spiridion Wukadinović, przez szereg lat zajmował prestiżową katedrę Uniwersytetu Jagiellońskiego, wychowując wielu uczniów, m.in. tak wybitnych jak Zofia Ciechanowska, Bronisława Rosenthalowa czy właśnie Michał Cieśla. Autor ukazuje główne zasługi Wukadinowicia, omawia jego najważniejsze prace, prostuje kilka omyłek zaistniałych w dotychczasowych pracach o nim, m.in.

37 por. sprawozdania z sesji: G. Szewczyk: *Pamięci Zdzisława Żygulskiego*, „Życie Literackie”, 1988, nr 20; K.A. Kuczyński: *Symposium z okazji 100-lecia urodzin prof. dr habil. Zdzisława Żygulskiego zorganizowane przez Katedrę Literatury Niemieckiej UŁ*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 1988, nr 4; J. Papiór: *Seminarium „Pielęgnowanie tradycji germanistycznych. Łódź 12 kwietnia 1988”*, „Kwartalnik Neofilologiczny”, 1989, nr 1; A. Kozłowski: *Sprawozdanie z okolicznościowego sympozjum z okazji 100-lecia urodzin prof. dr habil. Zdzisława Żygulskiego*, „Życie Szkoły Wyższej”, 1989, nr 2.

naświetla w kompetentny sposób okoliczności przymusowego odejścia na emeryturę w roku 1932, spowodowaną nieporozumieniami związanymi z wygłoszonym referatem pt. *Goethe und Polen*. W tym dość niejasną rolę odegrał jego konkurent do krakowskiej katedry Adam Kleczkowski, niewłaściwie interpretujący to wydarzenie – także obecnemu na odczycie Wukadinowicia w Weimarze – ambasadorowi Józefowi Lipskiemu³⁸.

Michał Cieśla zamieścił w tomie także i inny artykuł, tym razem pt. *Juliusz Ippoldt (1867-1960). Życie i działalność naukowa i dydaktyczna*, przypominając tę niezwykle zasłużoną dla polskiej germanistyki postać, m. in. autora głośnego słownika niemiecko-polskiego i polsko-niemieckiego.

Listę artykułów zamyka jeszcze jeden tekst Krzysztofa A. Kuczyńskiego, omawiający temat *Albert Zipper 1855-1936*, a więc zajmujący się sylwetką znanego germanisty i tłumacza literatury polskiej na język niemiecki.

Blok *Materiałów* to bibliografia prac drukowanych Olgi Dobijanki-Witczakowej za lata 1955-1991, zasłużonej germanistki Uniwersytetu Jagiellońskiego, znawczyni przede wszystkim literatury klasyki weimarskiej. Bibliografia zestawiona przez Krzysztofa A. Kuczyńskiego daje pełny wgląd w dorobek naukowy krakowskiej uczoney.

I wreszcie ostatnia pozycja tomu, to bibliografia prac do dziejów polskiej germanistyki historycznoliterackiej w Polsce, zebrana przez redaktora tomu. Jest to pierwsza w Polsce pełna bibliografia do dziejów tej dyscypliny gromadząca pozycje mało znane, rozsiane w wielu, trudno dostępnych publikacjach. Ich lektura uzmysławia, jak wiele istnieje pozycji drobnych z tego zakresu, jak np. liczne nekrologi. Daje się jednak zauważyć niezbyt dużą liczbę pozycji większych, ukazujących rozwój germanistyki polskiej.

³⁸ Rola (ewentualna) prof. A. Kleczkowskiego nie jest tutaj w pełni wyjaśniona. Opieram się także na ustnych relacjach prof. M. Cieśli. Dalsze badania nad tym zagadnieniem byłyby pożądane.

Dzięki rozprawom i materiałom zawartym w omawianym tomie mamy wgląd w rodowód i rozwój tej jakże ważnej dziedziny wiedzy. Polscy uczeni, by wymienić kilka nazwisk współczesnych, jak Norbert Honsza, Marian Szyrocki, Norbert Morciniec (Wrocław), Andrzej Z. Bzdęga, Stefan H. Kaszyński, Hubert Orłowski, Waldemar Pfeiffer (Poznań)³⁹ – poprzestając na tych dwóch ośrodkach, najsilniejszych w kraju – cieszą się wielką renomą w germanistyce europejskiej, i niewątpliwie warto już w chwili obecnej podjąć wysiłek nad analizą ich wielkiego i cennego dorobku, stanowiącego istotny wkład w dorobek całokształtu nauki polskiej.

Recenzowana publikacja o germanistyce historycznoliterackiej powinna się znaleźć w bibliotece każdej polskiej katedry germanistyki, a jest ich w tej chwili w Polsce 16, licząc tutaj zarówno uniwersytety jak i wyższe szkoły pedagogiczne. Dla dalszych badań tom pod redakcją Krzysztofa A. Kuczyńskiego jest publikacją podstawową, do której długo nawiązywać będą kolejne generacje uczonych.

Aleksander Kozłowski
(Łódź)

Piotr Szarejko: *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. Tom I. Towarzystwo Lekarskie Warszawskie. Warszawa 1991, 652 ss., ilustr.

Doktor Piotr Szarejko już od 1950 r. zbierał materiały biograficzne dotyczące polskich lekarzy. Wzorując się bowiem na profesorze Stanisławie Konopce „doszedł do przekonania, że aby czegoś ważnego w życiu dokonać, trzeba także wybrać jeden temat i całkowicie się jemu poświęcić. Temat taki, którego inni nie podejmą”.

39 Wymienione nazwiska nie wyczerpują oczywiście wszystkich uczonych godnych wspomnienia. W pozostałych ośrodkach czynni są europejskiej sławy germaniści, jak prof. prof. Franciszek Gruca, Karol Sauerland, Jan Czochralski, Tadeusz Namowicz (Warszawa), Olga Dobijanka-Witczakowa, Aleksander Szulc (Kraków), Eugeniusz Klin (Zielona Góra), czy szereg krytyków i historyków literatury działających poza murami uniwersyteckimi, jak np. Egon Naganowski czy Aleksander Rogalski, mający na swym koncie wiele ważnych publikacji książkowych o literaturze niemieckiego obszaru językowego. Ewentualna konferencja o zasięgu ogólnopolskim nt. historii i dnia dzisiejszego polskiej germanistyki, pozwoliłaby ustalić zakres chronologiczny oraz imienny prc i nazwisk, którymi należałoby się zająć w badaniach. Warto tutaj także nadmienić, że np. w publikacjach DAAD brak jest broszury o polskiej germanistyce współczesnej (rodzaj informatora), mimo istnienia tego typu publikacji np. o germanistyce japońskiej, irlandzkiej czy francuskiej.